

SİYASİ SUÇLAR

Doç. Dr. Naci Şensoy

GİRİŞ

1 — Suçların, gaye itibarile, âdi ve siyasi olmak üzere ikiye tefriki meselesi, bir taraftan, bu ayırmaya teferrü eden faydalar, diğeri taraftan, siyasi suçun bir tarifini vermek bakımından, Ceza Hukukunun çok nazik ve o nisbette ehemmiyet arzeden meselelerinden birini teşkil eder.

Siyasi suçluluğun en dikkate şayan vasfı, ifadesini, umumî efkârın müsamahalı görüşünde bulur. Çünkü, siyasi suç failinin gayesi, hizmet etmek istediği, ve icabında kendisini feda eylediği ideali tahakkuk ettirmeğe matuftur. Bu itibarla, siyasi suçlar bakımından müsamahayı meşrulaştıran keyfiyet, kendisini harekete getiren saikelrin, umumiyet itibarile garaz ve menfaate müstenit olmamasıdır.

TARİHÇE

2 — Tarihte, siyasi suç, Devlet denilen teşkilâtli toplulukların zuhuru ile birlikte meydana çıkmış, bu nevi toplulukların haricî veya dahilî emniyetine karşı işlenen suçlar, en ağır ve şiddetli cezalarla tecziye olunmuştur. Demek oluyor ki, siyasi suç fikri, hukuk terimleri arasında yer aldığı tarihten çok daha eski ve Devletle yaşıttır¹⁾.

Tarih boyunca, siyasi suçların, âdilere nisbetle ağır surette cezalandırılmasının sebebi, bu nevi fiillerin çok daha tehlikeli, ve vahim fiiller olarak mütalea edilmesinden ileri gelmiştir. Filhakika, monarşi rejiminin hâkim bulunduğu devirlerde, kralın şahsı, devletin menfaatleri ve âmme intizamı mefhumu, tamamiyle birleşmekte olduğundan, crimen mejestatis denilen siyasi suçlar, kralların şahsına işlenmiş addedilerek, bu nevi fiillerin failleri, en ağır cezalara maruz bulunduluyor, cezaların

1) T. Taner, Ceza Hukuku, Umumi kısım, İstanbul 1949, sf. 108.

şahsiliği prensipine muhalif olarak, malları müsadere olunuyor, yakın akrabaları sürgüne gönderiliyordu; bundan başka, Avrupada hâkim bulunan, hanedan âzaları arasında kralî müesseselerin müdafaası bakımından mevcut tesanüt neticesi, bugünkü sistemin tamamile aksine olarak, siyasi suçlardan dolayı iade cereyan etmesi, milletlerarası tatbikatta yer almış bulunuyordu. Hattâ 18 inci asrın sonlarında, ölüm cezasının aleyhinde olan Beccaria dahi, siyasi suçluya, bu cezanın tatbikini terviç eylemişti².

Memleketimizde dahi, ötedenberi, Devlet ve rejim aleyhine suç işleyenlere en ağır cezalar tatbik edilmiştir³.

Siyasi suçlar mevzuunda ittihaz edilen bu hattı hareket, 19 uncu asrın başından itibaren, yavaş yavaş ortadan kalkmıştır; muhtelif memleketler, siyasi suçlar için vazedilen cezaları yavaş yavaş tahfif etmişler, siyasi suçlar mevzuunda, milletlerarası muahedelerce iltica hakkı kabul edilmiş, diğer taraftan, bu nevi fiiller muvacehesinde, iadenin cereyan etmiyeceği kaidesi mevzuata girmiştir. Gerçekten, Fransız ihtilâli, milletle onun siyasi nizamının ayrı ayrı unsurlardan ibaret bulunduğunu ortaya koymuş, binnetice, bu bakımdan, muhtelif Avrupa memleketleri hükümetleri arasındaki tesanüt ortadan kalkmıştır.

Diğer taraftan, fikirlerde vukua gelen tahavvüller de siyasi suçlular hakkındaki eski düşünceleri bertaraf etmiştir. Önceleri siyasi suçlu, umumî bir halk düşmanı telâkki edildiği halde, sonraları, itaat ettiği saikler nazara alınarak, millet hayatında, ve memleketin siyasi müesseselerinde, tekâmül husule getirmek, ve, işlediği fiil ile bu gayeye erişmek isteyen bir kimse telâkki edilmiştir. Siyasi suçlulara daha yumuşak müeyyidelerin tatbikini, ve bunlar için imtiyazlı bir rejimin kabulünü tazammun eden liberal sistem, neoklasik mektebin liberal telâkkilerinden mülhendir⁴.

2) H. Donnetieu de Vabres, *Traité de droit criminel et de législation pénale comparée*, 3^e édition, Paris 1947, sf. 116.

3) T. Taner, s. g. e., sf. 109.

4) H. Donnetieu de Vabres, s. g. e., sf. 116. Siyasi suçun tarihçesi hakkında etraflı malûmat için: T. Taner, s. g. e., sf. 108 ve müteakip; bu münasebetle şu noktaya da işaret edelim ki, siyasi suçlara müteallik durum ve bu mevzudaki düşünceler, arzettiğimiz surette «... temelleşmiş, ve istikrar bulmuş sayılırken, Birinci Dünya Harbi akabinde, bazı memleketlerde aksi istikamette, yani siyasi suçlara müsamahalı ve yumuşak bir rejim tatbiki yolundaki isule tamamile aykırı ve eski devirlerin muamele tarzına döndüğünü gösterir şekilde, şiddetli bir sistem tatbikine başlanmıştır. Daha ziyade kurulmuş olan rejimlerin tutunmasını ve

Yirminci asır boyunca da, siyasi suç failleri, âmme efkârında bir nevi müsamaha ile karşılandıkları gibi, İkinci Cihan Harbinin arefesine kadar da, Avrupada, bilhassa Fransız mevzuatının vaziyeti, umumî hatları içinde, bu müşahedeyi kuvvetlendirecek bir manzara arz etmekte idi.

3 — Pozitivistler de siyasi suçlara müteallik olmak üzere dikkate şayan fikirlere sahiptirler.

Lombroso ve Laschi'ye göre, siyasi suçlunun yegâne kabahati, çok ileri gitmek istemesi, ihtiras beslediği terakkileri tahakkuk ettirmek için gayri kanunî ve nizâmî olarak şiddetli vasıtalar kullanmış olmasıdır.

Lombroso'ya göre, siyasi suç, bir nevi ihtirasi suçtur; bu nevi fiiller, bilhassa din ve siyaset sahasındaki muhafazakâr hayatı haleldar ettiğinden cezalandırılır. Müellife nazaran, siyasi suçlular, bilhassa, gençler arasında ve kültürü yüksek milletlerde mebzulen mevcuttur.

Pozitivist müellifler de, siyasi suçluların, müessis nizamın menfaati icabı cezalandırılmasına taraftardır; fakat bunların suçlulukları, meselâ hırsızlık, adam öldürme faillerininki gibi, müşterek hukuk suçluluğu ile mukayese edilemez; bir suçludan ziyade bir mağlûp olan siyasi suçlu, muayyen bir zaman sonra devletin ve siyasetin nâzımı ve idarecisi olabilir.

Nihayet, siyasi suçlar, umumiyetle asil hislerin, prensip ve şahıslara karşı fedakârlık, kahramanlık hislerinin, memleket sevgisinin, bir neticesi olarak işlenir ve siyasi suçun saikleri bunlardır.

Bu itibarla ve yine pozitivist müelliflere göre, meselâ devletin emniyetine tecavüz suçu, âdi ve hodbin hislerle, hırs ve tamah gibi antisosyal saiklerle işlenirse, bu suç, siyasi değil, âdi telâkki edilmek lâzımdır. Bu itibarla siyasi suçluya karşı tevcih olunacak aksülâmel, âdi suçlulara olduğu gibi, bir içtimai müdafaa değil, daha ziyade siyasi bir parti, bir kast müdafaasıdır.

müdafaasını istihdaf eden bu sistem, hem siyasi suçların sahasını genişletmiş, hem de bunların — başta geniş ölçüde tatbik edilen ölüm cezası olmak üzere — âdi suçlara mahsus olanlardan çok daha ağır cezalarla karşılamıştır.

Hattâ telâkkilerde görülen bu değişiklik liberal sistemi ilk önce kabul ederek başkalarına örnek teşkil etmiş bir memleket olan Fransada bile tesirini göstermiş ve 14 Kasım 1918 kanunu, Devletin harici emniyetini ihlâl eden suç faillerinin bütün mallarının müsaderesi cezasını koymuştur. T. Taner, s. g. e., sf. 110 ve müteakip.

5) Vidal et Magnol, Cours de droit Criminel et de science penitentiaire, 9^{ème} édition, Paris 1947, sf. 103 ve müt.; S. Dönmezer, Ceza Hukuku Takrirleri, sf. 124.

4 — Âmme efkârının, ceza hukuku nazariyatı gibi bazı memleketler mevzuatının, siyasi suçlular hakkındaki müsamahalı görüş karşısında, bazı müşahedeler yapmak mümkündür :

A) Sırf faydacı bir mülâhaza içinde kalındığı takdirde, siyasi suçluluğun, kendisine hâs tehlikeli vasfı inkâr edilemez. Filhakika, bu neviden fiil ve hareketler, sadece âmme intizamını vâhim bir surette ihlâl etmekle kalmaz, aynı zamanda, ve çok defa, şahıslara ve mülkiyete müteallik suçların adedini de çoğaltır. Gerçekten âmme menfaatine vaki tecavüz, ekser ahvalde, hususî menfaatleri haleldar etmeği intaç eyler⁶. Bu sebep dolayısıyla, ve sırf faydacı bakımdan, siyasi suçluların ağır ve şiddetli cezalarla tecziyesi icap edeceği en liberal mevzuatça dahi kabul edildiği gibi, yine bu bakımdan, kanun vazıları, hazırlık hareketlerinden madut bulduklarından dolayı cezalandırılmamaları icap eden bazı fiilleri, siyasi suçlar mevzuubahs olunca cezalandırmışlardır; meselâ, bu mevzuda, Türk Ceza Kanununun, muaddel 141 ve 163 üncü maddeleri zikredilebilir⁷.

B) Sırf mânevî ve ahlâkî bir mülâhaza içinde kalındığı takdirde de, siyasi suçlularda, garaz ve menfaate müstenit olmadığı söylenen saiklerin dahi, söz götüren ciheti olabilir. Filhakika, bir çok siyasi suçlular, umumî menfaat maskesi altında, tatmin etmek istedikleri, intikam, hırs, tamah gibi ihtiraslar taşırlar; diğer taraftan, siyasi suçlular içinde öyle bir kategori vardır ki bunlar ananevî telâkkilerin, umumî efkârın, hal ve hazır mevzuatın umumî surette siyasi suçlu mevzuundaki müsamahalı görüşünü asla celp ve davet etmez. Bu kategoride yer alanlar, devletin haricî emniyetine tecavüzü ifade eden, ve vatanına ihanet suçları diye vasıflandırılan fiilleri işleyen yerli teb'alar⁸dır. Ceza Kanunumuz dahi, bu nevi suçlar için, en şedid ceza olan, ölüm cezasını vazeylemiştir.

İşte bu nevi müşahedeler dolayısıyla, ve kanaatimizce, siyasi suçlardan dolayı, umumî olarak müsamahalı bir görüş ve ceza sisteminin tatbiki telâkkisini, mutlak olarak kabul etmek doğru değildir.

Siyasî ve âdî suç tefriki :

5 — Siyasi suçlarla âdî suçları tefrike medar olacak kriterin tayini, ve şu suretle siyasi suçun tarifi mevzuunda muhtelif memleketlerin mevzuatı başka başka sistemler içinde yer alır⁹.

6) Monnedieu de Vabres, s. g. e., sf. 115.

7) S. Dönmezer, s. g. takrirler.

8) H. Donnedieu de Vabres, s. g. e., sf. 115.

9) Çeşitli sistemler için, T. Taner, s. g. e., sf. 114 altındaki not.

A) Bazı kanunlar siyasi suç u açık bir surette tarif ederler; meselâ, 1930 tarihli yeni İtalya Ceza Kanunu, 8 inci maddesinde siyasi suç u «Ceza Kanununun tatbikinde devletin siyasi bir menfaatini veya vatandaşın siyasi bir hakkını ihlâl eden suç, siyasi bir suçtur. Tamamen veya kısmen siyasi saiklerle işlenmiş olan âdi suç da, siyasi sayılır» demek suretile tarif etmiş olduğu gibi, suçluların iadesi hakkındaki 23 Aralık 1929 tarihli Alman Kanunu da siyasi suç un bir tarifini vermiş bulunmaktadır¹⁰.

Bizim de iltihak ettiğimiz bir telâkkiye göre, Kanunun, siyasi suç u tarif etmemesi daha yerindedir; filhakika, siyasi suç lar, işleyenlerin maksat ve gayeleri, fiillerin mahiyetleri itibarile, tenevvüler arzeder. Aynı neviden suç lar dahi noktası noktasına birbirine benzemezler. Her hâdisede, objektif ve sübjektif bakımlardan olduğu gibi, ihlâl olunan hakkın mahiyeti bakımından da, bazı hususiyetler bulunabilir; bu itibarla, kanunun, siyasi suç u tarif etmemesi, ve hâkimleri önceden bağlamaması daha muvafıktır.

B) Bazı kanunlar siyasi suç u tarif etmemekle beraber — mülga 1830 Fransız Ceza Kanunu gibi — ya siyasi suç ları tadad ederler, yahut da, — yine Fransada yapıldığı gibi — siyasi suç lar için ayrı cezalar ihdas ederek, bu ayrı cezaları müstelzim fiillerin siyasi olduğunu ifade ederler.

C) Nihayet bazı kanunlar da, siyasi suç un ne tarifini verir, ne de siyasi suç u tadad eder, keyfiyeti mahkeme içtihadlarına ve doktrine bırakır; mehazı 1889 İtalya Ceza Kanunu gibi, Türk Ceza Kanununun da içinde yer aldığı sistem budur.

Doktrinde siyasi suç mefhumu :

6 — Doktrinde siyasi suç kriterini tesbit mevzuunda, objektif ve sübjektif olmak üzere iki zıd sistem vardır¹¹.

Objektif sistem, suç un nev'ini ve vafını tayin bakımından, fiilin doğrudan doğruya ihlâl ettiği menfaati göz önünde bulundurmaktadır. Bu sistemde, devletin mevcudiyetine, yahut teşkilâtına hâlel iras eden suç, siyasi olarak tavsif edilir.

Sübjektif sistemde ise, mesele, harici vakıa ve fiiller bakımından değil, fail noktainazarından ele alınır. Mevzuubahs olan, failin hattı hareketini tayinde esas olan saikin ne olduğudur.

10) T. Taner, s. g. e., sf. 115 altındaki 2 No.lu not.

11) Donnedieu de Vabres, s. g. e., sf. 120.

Bu sistemi terviç edenlere göre, devletin menfaatlerine doğrudan doğruya hâlel iras etmekle beraber, egoist mahiyette, kin, garaz, hırs ve tamah gibi, şahsî bir hisse itaat ederek fiili ika eden kimsenin suçunu siyasi addetmemek lâzımdır¹².

Sırf siyasi suçlar :

7 — Sırf siyasi suçları, âdilerden tefrik mevzuunda güçlkle karşılaşılmamaktadır. Hemen bütün cezacılara göre, hariçte ve dahilde siyasi bir kudret ve hâkimiyet olarak telâkki edilen devletin, bu sıfatla malik olduğu asli haklarını ihlâl eden fiiller, sırf siyasi suçları teşkil eder.

Şu vaziyete göre, âdi suçlar, devletin, devlet sıfatile malik olmadığı hakları ihlâl eden fiiller olduğu halde, sırf siyasi suçlar, siyasi teşkilâtı içinde mütalea edilen devletin, bu sıfatla malik olduğu haklarına hâlel iras eden fiillerdir.

Devletin siyasi nizamından murad olan, hariçte, toprağının bütünlüğü, istiklâli, diğer devletlerle olan münasebetleri, dahilde ise, hükümet şekli, siyasi kuvvetlerin işleyişi, vatandaşların siyasi haklarının serbestçe istimalidir¹³.

Sırf siyasi suçta taallük etmek üzere verdiğimiz bu tarif, 1935 Ağustosunda Kopenhag'da toplanmış olan Ceza Hukukunu Birleştirme Milletlerarası Konferansında, siyasi suç hakkında yapılan tarifile hemen hemen birleşmektedir. Filhakika bu tarife göre «Devletin teşkilâtına veya ödevinin yapılmasına, bunlardan vatandaşlar için doğan haklara karşı işlenen suçlar siyasidir». Bu tarifin sırf siyasi suçları ihata eden bir tarif olduğunda şüphe yoktur¹⁴.

Nisbi siyasi suçlar :

8 — Nisbi siyasi suçlar, objektif bakımdan, hususî bir hakkı ihlâl matuf olmakla beraber, sübjektif bakımdan, faillerinin maksadı, gayesi vesaiki siyasi olan fiillerdir.

Nisbi siyasi suçlar muhtelit ve mürtabit olmak üzere ikiye tefrik edilir :

12) Donnedieu de Vabres, s. g. e., sf. 121.

13) Vidal et Magnol, s. g. e., sf. 110 ve müt.

14) T. Taner, s. g. e., sf. 105, not 2; Vidal et Magnol, s. g. e., sf. 102, not 1.

A) Muhtelit suçta, haddizatında âdi olan bir suçun, siyasi bir gaye ile işlenmesi mevzuubahstir; başka bir ifade ile, muhtelit suçta, maddi bakımdan tek olan cürmî fiil, siyasi nizami ve şahsî menfaati aynı zamanda ihlâl etmektedir¹⁵. Bu tip fiillerin en maruf misalini Devlet reisinin öldürülmesi teşkil eder. Bununla beraber Devlet reislerinin öldürülmesi fiillerinde, nisbî siyasi suç vasfı görülmemesi, hemen bütün devletlerarası muahedelerde tasrih edildiği gibi, 1935 te akdedilen Cenevre mukavelenamelerinde de, Devlet reislerine yapılacak suikast fiilleri, tedhişçilik fiillerinden addedilerek, bunları işleyenlerin iadele-rine cevaz veren hükümler sevkedilmiştir¹⁶.

Buna müşabih bir mesele, siyasi bir gaye içinde sahte para imali muhtelit suçunda da mevzuubahs olmuş, yine Cenevrede 1929 da akdedilen Devletlerarası bir muahede ile sahte para imaline taallük eden fiiller, velev siyasi bir gaye ile işlenmiş olsun, iade bakımından, âdi suç sayılmıştır¹⁷.

B) Mürtabıt suça gelince: Muhtelit suçta maddi bakımdan tek fiil mevcut olduğu halde, mürtabıt suçta, siyasi bir gaye içinde birbirine merbut müteaddit cürmî fiiller mevcuttur; başka bir ifade ile, mürtabıt suç, siyasi bir suçta, muayyen bir illiyet rabıtası içinde bağlı bulunan âdi bir suçtur¹⁸. Meselâ, hükümeti devirmek için, âsilerin devlete ait fabrika ve depoları ele geçirmeleri, âmmeye veya hususi şahıslara ait mülkleri tahrip etmeleri gibi.

İşte, ister muhtelit, ister mürtabıt olsun, bu mahiyetteki suçların ne vakit siyasi bir vasıf iktisap edecekleri meselesi, doktrinde çok çetin münakaşalara yol açmış, ortaya türlü telâkkiler çıkmıştır. Bu hususta, objektif ve sübjektif nazariyelerin, harb âdetleri sisteminin, takibat bakımından, ayırma ve üstünlük nazariyelerinin mevcut olduğuna

15) Vidal et Magnol, s. g. e., sf. 113.

16) T. Taner, Tedhişçilik ve 16 İkincitesrin 1937 Cenevre Mukavelenameleri, Prof. Cemil Bilsel'e armağandan «ayrı bası» İstanbul 1939, sf. 477 ve müt. Bu münasebetle kaydedelim ki, bu tip hükümlerin menşei, ifadesini Belçika hükmünde Clause Belge'de bulur; bu hüküm, Üçüncü Napolyon'a karşı tertip edilen sulkasıde fallin, Belçikaya kaçması üzerine, Belçikada 1856 da kabul edilen bir kanunla, Devlet reisile efradı ailesinden birisinin şahsına karşı yapılan taarruzlarda, fallin saik ve gayesi siyasi de olsa, fallin siyasi sayılmayacağını tazammun etmekte idi.

17) Tafsilât için, T. Taner, s. g. e., sf. 122 ve müteakip; Donnedieu de Vabres, s. g. e., sf. 122.

18) Donnedieu de Vabres, s. g. e., sf. 122.

işaretle¹⁹⁾, beyan edelim ki, âdi suçların, irtibat ve ihtilâl dolayısıyla siyasi mahiyet iktisap edebilip edemeyeceği mevzuunda, failin kasdini, saik ve gayesini esas ittihaz eden; failin gayesi, saik veya kasdi siyasi ise, fiile siyasi vasıf izafe eyliyen sübjektif nazariye, diğerlerine nisbetle,

19) Metinde mahiyetine temas ettiğimiz sübjektif nazariye dışında, bu mevzuda ileri sürülen çeşitli nazariyelerin iptina ettiği esaslar kısaca şudur:

a) *Objektif nazariye*: Muhtelit veya mürtabit bir suçun siyasi olup olmadığını tayin için failin gayesine değil, failin ihlâl ettiği hakkın mahiyetine bakmaktadır. Objektif nazariyenin, siyasi suçların sahasını çok daralttığı ve bu nevi filleri sırf siyasi suçlara hasrettiği zahirdir.

b) *Harb âdetleri nazariyesi*: Bu nazariye, Devletler Umumi Hukuku Enstitüsünün 1880 Oxford toplantısında, İngiliz ve Amerikalı hukukçuların teklifi üzerine kabul edilmiştir.

Nazariyeye göre suçun işlenmesi zamanına bakılmalıdır: Fıll bir ihtilâl, kıyam veya dahillî harb sırasında işlenmemiş ise, failin gayesi siyasi de olsa, suç âdîdir; buna mukabil fıll, dahillî bir harb, kıyam veya ihtilâl içinde işlenir, aynı zamanda muntazam bir harbde, harb hukuku kaldelerince cevaz verilen fillerden olur, fıll de siyasi bir gaye ile hareket ederse, suç siyasidir. Meselâ, dahillî bir harbde, siyasi bir saik ve gaye ile bir silâh deposunun yağma edilmesi — fıll harb hukuku kaldelerince tecviz edilenlerden olduğundan — siyasi bir suçtur.

Bu nazariye de tenkid edilmiş ve denilmiştir ki, dahillî bir harb veya kıyam dışında da âdi bir suçun siyasi bir mahiyet alması mümkün olabileceği gibi, dahillî bir harb, bir kıyam veya ihtilâlî Devletlerarası harbde kıyas da hatalıdır. Çünkü, tehlide maruz meşru hükümet, âsileri, harb âdetlerinin tatbik edilmemesi icap eden mücrimler olarak telâkki eder; binnetice âsilerden de harb âdetlerine riayet etmeleri talep olunamaz.

Devletler Umumi Hukuku Enstitüsü 1892 Cenevre toplantısında, bu meseleyi iade bakımından tekrar ele almış ve bu mevzuda bazı kararlar vermiştir. Kararların metni için, T. Taner, s. g. e., sf. 119 ve müteakip.

c) *Ayırma nazariyesi*: Bu nazariye, muhtelit ve mürtabit suçlarda siyasi ve âdi unsurları tefrike ve sadece âdi suçtan dolayı iadeye mesağ vermeğe taallük etmektedir.

Bu sisteme de itiraz olunmuş, siyasi bir gaye içinde işlenen bir suçun siyasi unsurdan tecerrüt etmek suretile hüküm verilmeğe müsait olmayan bir bütün olduğu ileri sürülmüştür.

d) *Üstünlük nazariyesi*: Bu nazariye de, muhtelit ve mürtabit suçlarda siyasi ve âdi unsurları birbirleriyle mukayese edip, bu unsurlardan biri veya diğerinin üstünlüğüne göre failin vasfı ve mahiyetini tayine taallük eder. Ayırma nazariyesinin

bizce, bir üstünlük ihraz edecek mevkidedir; ancak değerli Prof. S. Dönmezer'in çok yerinde olarak ifade ettiği fikre iştiraken, biz de, prensip olarak nazariyeye taraftar olup, amprik noktainazarla gözönünde tutularak, hal tarzlarına vasıl olunması düşüncesindeyiz²⁰.

Kanunumuz, biraz evvel zikrettiğimiz nazariyelerden, biri veya diğerini kabul ettiğini gösteren sarıh bir metin ihtiva etmemektedir; böyle olmakla beraber, Türk Temyiz Mahkemesi, aşağıda kendisine yeniden avdet edeceğimiz Bulgar mültecileri hâdisesi dolayısıyla, âdi suçların irtibat yolile siyasi mahiyet iktisap edebilmeleri mevzuunda, subjektif nazariyeyi tatbik eylemiştir²¹.

Esasen yabancı memleketler mahkeme içtihatlarında da iş, prensip ve nazariyelerden daha ziyade, amprik olarak, hâdiseler zuhur eyledikçe ve bu hâdiselerin hususiyetleri nazara alınmak suretile halledilmektedir²². Buna mukabil, Ceza Hukukunu Birleştirme Milletlerarası VI ncı Kopenhag Konferansı (1935), tesbit etmiş olduğu bir metinle, muhtelit ve mürtabit suçların siyasi mahiyetini tayin hususunda, doğrudan doğruya subjektif nazariyeye yer vermiş bulunmaktadır²³.

davet ettiği itirazlar, üstünlük nazariyesi bakımından da tamamile varittir.

Nisbi siyasi suçlara müteallik çeşitli nazariyeler mevzuunda : Vidal et Magnol s. g. e., sf. 117, not 1; T. Taner, s. g. e., sf. 117 ve müt.; aynı müellifin tedhiscilik hakkında s. g. «ayrı bası» sı, sf. 471 ve müt.; Hammerich Rapport général présenté à la VI^{ème} Conférence internationale pour l'Unification du droit pénal (Actes de la conférence, 1938, sf. 77); Baeuchet, Traité de l'extradition, Paris, 1889, No. 393 ve müt.

Bu münasebetle şu noktaya da işaret edelim ki, İsviçre hükmü clause suisse adı verilen ve 1892 tarihli İsviçre Federal Kanununun 10 uncu maddesile kabul edilmiş olan sistem, üstünlük nazariyesinin sistemidir. Bununla beraber, sözü geçen kanun, her hâdiseyi ayrı ayrı mütalâa etmek suretile, bir karara varmak hususunda, Federal Mahkemeye çok geniş bir takdir salâhiyeti de tefviz etmiştir. T. Taner, s. g. e., sf. 122, not 1.

20) S. Dönmezer, Yabancı memleketlerde işlenen suçlar, siyasi suçlar, ve nisbi siyasi suçlar, İstanbul 1949, sf. 12.

21) Türk Temyiz Mahkemesi Birinci Ceza Dalresince 13.4.950 tarih ve esas 1010, karar 687 sayı ile verilen kararın ve yine bu mevzuda Temyiz Mahkemesi Ceza Genel Kurulunca 31.10.949 tarih ve esas 1/108, karar 93 sayı ile alınan kararın metni için : Sadık Perniçek - Cahit Özden, Türk Ceka Kanunu ve buna ait secilmiş Yargıtay kararları, İstanbul 1950, sf. 19 ve müt.

22) S. Dönmezer, s. g. risale, sf. 12.

23) Kararın metni için, T. Taner, s. g. e., sf. 120.

Siyasî suçun yayıldığı sahanın bugünkü durumu :

9 — Siyasî suç mefhumunun yayıldığı saha ile, ou sahada yer alan fiillerin cezalandırılması mevzuunda, halen, mütehalif istikamette ikili bir inkişaf husule gelmektedir.

I. — Bir bakımdan, siyasî suç mefhumu, günümüzde, iktisadî ve dinî nizam içinde mütalea olunan bazı fiilleri, sahası içine almak bakımından bir genişleme istidadı göstermektedir. Filhakika, iktisadî isteklere matuf, ve meselâ, grev suçları gibi bazı fiillerle, çeşitli mezhepler aleyhine ika olunan suçlara, siyasî bir vasıf atfolunması hususunda temayüller belirlemekte, siyasî - içtimaî suçlar - delits politico - sociaux, adı verilen bu nevi fiillerin, egoist olmayan, her türlü garaz ve manfaatten âri ve sırf kollektif menfaati esas alan saiklerle işlendikleri ileri sürülmektedir²⁴. Siyasî suçun bu istikametteki inkişafının kısır olduğunu beyan edelim.

II. — Buna mukabil, diğeri bir bakımdan, siyasî suçun yayıldığı sahayı daraltmağa matuf olarak, bazı fiil ve hareketlere, siyasî bir vasıf ve mahiyet tanımamak, veyahut, hiç olmazsa, bunların tecziyesinde, siyasî suçu cezalandırmadaki yumuşaklığı tatbik etmemek hususunda bir temayül belirmiş bulunmaktadır. Bu fiilleri iki grupta toplamak mümkündür :

1 — Birinci grupta, devletin haricî emniyetine karşı suikasd fiilleri yer alır.

Ötedenberi, sırf siyasî suçun tarifinde doğrudan doğruya yer alan bu nevi fiillere, son zamanlarda, siyasî bir karakter tanımamak keyfiyeti iltizam olunuyor.

Fransız mevzuatı bu bakımdan dikkate şayan bir istihale geçirmiştir. Filhakika, İkinci Cihan Harbinden evvel, Fransız Ceza Kanunu, devletin haricî emniyetine tecavüzü ifade eden suçları işleyenlere, siyasî suçlara mahsus cezaların tatbik edileceğini âmir bulunduğu halde, 26 Ocak 1934 tarihli kanun ile, 17 Haziran 1938 ve muahharen 29 Temmuz 1939 tarihli kararnameler, bu nevi fiil faillerine, âdi suçlara mahsus cezaların tatbik olunacağı esasını vazetmiştir. Sözü geçen kanun ile, onu takiben intişar eden kararnamelerin ihtiva eylediği hükümlere göre, devletin haricî emniyetine karşı işlenen suikasd fiillerinden teb'a tarafından işlenenlere, hiyanet trahison, yabancılar tarafından ika

24) Vidal et Magnol, s. g. e., sf. 105 ve müt.

olunanlara casusluk espionage vasfı izafe olunmuştur; bu suikasd fiilleri dışında, bir de devletin haricî emniyetine zarar verici - atteintes à la sûreté extérieure de l'Etat ve mahiyeten daha az vahim ve delitsmineurs adı verilen bir kategori suç daha ihdas edilmiştir ki, faili ister Fransız, ister yabancı olsun, âdi suçlara mahsus ceza ile cezalandırılmıştır; harb zamanlarında, düşman memleket makamları veya ajanlarile ticarî muameleler icra etmek, ve buna müşabih diğer bazı fiiller ika eylemek bu cümleden telâkki edilmiştir²⁵.

Devletin haricî emniyetine, teb'ası tarafından tecavüzü ifade eden suçlara, yani, vatana ihanet fiillerine, siyasi bir vasıf atfedilmemesi hususunda, cezacılar arasında mevcut temayül gittikçe kuvvetlenmekte ise de, yabancılar tarafından, devletin haricî emniyetine karşı işlenen suçların, siyasi suçlardan addedilmemesi keyfiyeti, teemmüle değer mahiyettedir.

Her ne hal ise, ilâve edelim ki, daha sonraları, Fransada, 16 Haziran 1940 tarihi ile, Fransanın kurtuluşu arasındaki zaman içinde, «düşmanla ticaret yapmak» mefhumunun, «düşmanla her türlü iktisadî münasebetlere girişmek» şeklinde telâkkisi, ve bu suretle, devletin haricî emniyetine zarar verici fiiller tavsifinin genişletilmesi cihetine gidilmiş, kanun vazı, bu mevzuda, mer'i olan kanun metinlerini geniş bir tefsir tarzına tâbi tutarak, yeni bir suç ihdas etmiştir. L'indignité nationale denilen bu fiil, Fransa içinde veya yabancı memleketlerde, Almanya ile müttefiklerine, doğrudan doğruya veya dolayısıyla yapılan her türlü yardımı, ve Fransız milletinin birliği ile, Fransızların hürriyetine, ve bunlar arasındaki müsavata zarar verici hareketlerin işlenmesini, tecrim ve tecziyeye matuftur²⁶.

10 — Şu noktaya da işaret edelim ki, İkinci Cihan Harbinde, Alman işgaline maruz kalmış, Belçika, Hollanda, Norveç gibi memleketlerde, l'incivisme denilen, ve kanun metinlerle tecrim ve tecziyesi cihetine gidilmiş olan yeni bir suç, Fransızların l'indignité nationale

25) Donnedieu de Vabres, s.g.e., sf. 125 ve müt.

* 26) 26 Kasım 1944 tarihli «ordonnance» in 1 inci maddesinde ifadesini bulan bu fiil hakkında müfassal malûmat için, Donnedieu de Vabres, s.g.e., sf. 126. Bu münasebetle şu noktaya da işaret edelim ki, Fransada, bu yeni suçtan maznun olanların muhakemesi için, istisnai bir kaza mercii de ihdas olunmuştur; mahiyeten muvakkat olan bu istisnai merci hakkında etraflı malûmat için: Donnedieu de Vabres, s.g.e., sf. 673 ve müt.

adını verdikleri fiilin biraz daha geniş bir istihale içinde, aldığı şekilden başka bir şey değildir.

Harbde, hususile «iç cephe» de, milli topluluğa hizmet etmek fırsatı çoğaldığı nisbette, ihanet etmek fırsatının da arttığı muhakkaktır. Bu itibarla «hiyanet - trahison» zamanımızda çeşitli şekiller almış bulunmaktadır. Bilhassa düşman tarafından işgal edilen memleketlerde, her vatandaş, düşman propagandası ile karşı karşıya bulunmakta, maruz kaldığı tahrik ve tehdidlere bazan karşı koymakta, bazan da mukavemet edemeyip boyun eğmektedir. İşte bu vaziyetlerde, Ceza Kanunlarının tatbikini icap ettiren suç şeklinde olanlarla, tedbirsizlik ve mütavaat yüzünden meydana gelen basit fiiller arasında, düşmanla işbirliği şekilleri, sayılamıyacak kadar çoktur²⁷. Bununla beraber, Alman işgali altında kalmış olan hemen bütün memleketlerde, düşmanla çeşitli işbirliği şekilleri, umumî surette, askerî, ticarî ve iktisadî, nihayet siyasi işbirliği şeklinde tezahür ve tecelli etmiştir²⁸. İşte, düşmanla, şu üç bakımdan vaki işbirliği fiil ve hareketlerini ika edenlere inciviques, işbirliği fiil ve hareketlerine de l'incivisme suçu denilmektedir.

Hukukî vasfı bakımından, faillerinin gayesi nazarı itibara alındığı takdirde, mühim bir ekseriyeti siyasi addedilmek lâzım gelen incivisme suçları²⁹, indignite nationale fiilleri gibi, siyasi telâkki edilmemekte, Norveç, Belçika, Hollanda gibi memleketlerde, bu mevzuda neşredilmiş olan kanunlar, bu fillere, başta ölüm cezası olmak üzere, âdi suçlara mahsus en ağır ve şiddetli cezaların tatbikini âmir bulunmaktadırlar³⁰.

27) Dupréel, Aperçu général des déchéances de droit frappant, les personnes qui, en temps de guerre, ont contribué à mettre le pays en danger, Rev. de droit pen. et de crim. 1947, No. 4, sf. 348.

28) Dautricourt, La repression de l'incivisme en Belgique Rev. int. de dr. pén., 1946, No. 10, sf. 133.

29) Dupréel, La repression de l'incivisme en Belgique, Revue de droit pén. et de crim., 1947, No. 10, sf. 834.

30) Bir fikir vermiş olmak için su noktayı da beyan edelim ki, Alman işgali altında kalmış olan memleketlerde incivisme suçu faili olarak cezal takibata maruz bulundurulanların ballı olduğu rakkam korkunçtur denebilir. Meselâ, Belçikadar, 1946 da, düşmanla siyasi işbirliği yapmış olmaktan müttehim 100,000 kişi mevcuttu; diğer taraftan 1 Ekim 1945 teki duruma nazaran, yine Belçikada, düşmanla muhbirlik suretille işbirliği mevzuunda, duruşma listelerinde 427,000, tahkikatta 236,260 iş olduğu gibi, önleyici tedbir mahiyetinde 14,900 kişi enterne edilmişti. Bu mevzuda tafsilât için : Dautricourt, s. g. Rev., sf. 133.

Bu münasebetle şu noktaya da işaret edelim ki, incivisme'i ve harb suçlarının tenkil ve tecziyesini tetkik mevzuunda milletlerarası bir komisyon da kurulmuştur. Almanya tarafından işgal edilmiş bütün Batı Avrupa memleketlerinin mütehassıs hukukçu murahhaslarından müteşekkıl olan bu komisyonun gayesi, encivisme ve harb suçlarına ve bu mevzudaki hukukî prensiplerin tevhid ve takninine ve mütehassıs hukukçular kongresinin nihai teşkilâtına müteferri bütün meseleleri tetkik ve mütalâa etmektir.

Fransa, Belçika, Hollanda, Norveç, Lüksemburg, bu komisyonda temsil edilmişler, komisyon Yunanistan ve Danimarka'nın iltihakına açık bırakılmıştır³¹.

11 — Devletin haricî emniyetine karşı suikasd fiilleri muvacehesinde nihai olarak diyeceğiz ki, muasır tekâmül, tedrici bir surette sırf siyasi suçların dahi sahasını tahdide doğru gitmektedir. Bu yeni cereyan, sırf siyasi suçlardan, sadece devletin dahili emniyetine, yani hükümet şekline, siyasi makamların faaliyet tarzına, vatandaşların siyasi haklarının kullanılmasına tevcih edilen fiil ve hareketleri, sırf siyasi suçtan madut telâkki etmekte, bunlar dışında kalan fiiller, siyasi suç mefhumunun yayıldığı saha dışında bırakılmak istenmektedir.

2 — Siyasi suçların sahasını daraltmakta olan ikinci grup fiilleri de birkaç zümrede toplamak mümkündür. Bunlardan bazıları, muayyen bir devletin siyasi sistemine veya, şu veya bu hükümet şekline değil, doğrudan doğruya sosyetenin ve her türlü içtimai teşkilâtın temellerine müteveccih anarşistlik fiilleri diye vasıflandırılır. Diğer bazıları, jenosit umumî tâbiri altında toplanan ve insanlık aleyhine müteveccih kılınan fiiller grupunu vücade getirir; nihayet bazıları da tedhişçilik tâbiri ile ifade olunan fiil ve hareketlerdir.

A — *Anarşistlik cürümleri* : Bazı müelliflerin sosyal suçlar adını verdikleri fiiller içinde yer alan anarşistlik cürümlerini, siyasi suçların yayıldığı saha dışında bırakmak ve bunları âdi suçlardan addetmek hususunda hemen herkes müttefiktir³².

Esasen birçok memleketlerde mahusus kanunlarla, bu nevi fiiller için âdi suçlara mahsus ağır ve şiddetli cezalar vazedilmek yoluna gidilmiştir.

31) Rev. de droit pén. et de crim., 1946, No. 6 - 10, sf. 467.

32) T. Taner. s. g. e., sf. 128.

Diğer taraftan, Devletler Hukuku Enstitüsü, 1892 Cenevre toplantısında, anarşistlik fiillerini işleyenler hakkında suçluların iadesine müteallik kaidelerin tatbik olunamayacağını beyan suretile, bu cürümlerin siyasî addedilemiyeceğini karar altına almıştır³³.

Tatbikatta da, meselâ, Fransız Temyiz Mahkemesi, anarşizm propagandası olarak işçileri umumî greve teşvik suçunu, âdi suçlar olarak telâkki etmektedir. Bu münasebetle, en yeni Fransız mahkeme kararlarının, komünist propagandası yapmak fiillerini dahi, anarşistlik propagandası yapmak suçlarıyla aynı tuttuğuna ve bu nevi fiil ve hareketleri siyasî saymadığına işaret edelim³⁴.

B — *Tethişçilik* : «Geniş mânada tethişçilik (terrorisme) korku ve endişe ilka edecek, bir dehşet hali vücade getirecek mahiyette fiil ve hareketleri işlemektir. Bunlar çok defa hayata, bazan da mallarâ ve diğer kıymetlere karşı yapılan suikasd tecavüzlerdir, bunların tevali ve tekerrür etmesinden, yahut çok vahim sarsıntılar ve ihtilâtlar doğurmasından korkularak umumî bir huzursuzluk havası yaratılmış olur»³⁵.

Faillerinin gayesi bakımından mütalâa edildiği takdirde, tethişçiliğin muhtelif neveleri vardır :

a — Yol kesmek, adam kaldırmak bir köyü basmak gibi şahsî menfaat ve saik ve gayesile işlenenler; tethişçiliğin bu kabilden olanları birer âdi suçtan ibarettir.

b — Siyasî saik ve gaye ile işlenenler; bu halde, tethişçilik fiilleri bu gayeye ulaşmak zımında kullanılan vasıttan ibarettir; bir Devlet arazisinden bir kısmının başka bir devlete ilhakını temin etmek veya ülkenin o parçasında muhtariyet veya istiklâl elde etmek için, köprüleri, demiryollarını atmak, köyleri basmak ve bu suretle umumî bir korku ve dehşet yaratmak gibi³⁶.

İşte bu nevi fiil ve hareketlerin cezalandırılması meselesi Ceza Hukukunun Birleştirilmesi Milletlerarası Konferanslarında tetkik edilmiş ve nihayet mesele 1935 Kopenhag Konferansında ele alınmış, sözü geçen konferans, sırf siyasî suçlarla nisbî siyasî suçlar mevzuunda tesbit ettiği metnin 4 numaralı bendinde, «umumî bir tehlike veya dehşet hali

33) Kararın metni için, T. Taner, s. g. e., sf. 127.

34) Donnedieu de Vabres, s. g. e., sf. 123.

35) T. Taner, Tedhişçilik ve İkinciteşrin 1937 Cenevre Mukavelenameleri, Prof. Cemil Bilsel'e armağandan «ayrı bası», İstanbul, 1939, sf. 462.

36) T. Taner, s. g. ayrı bası, sf. 462.

yaratan fiillerin siyasi sayılmayacağını» beyan ederek, tethişçilik fiillerini siyasi suçların sahası dışında bırakmıştır.

Daha sonra, eski Milletler Cemiyetinin teşkil ettiği komite tarafından hazırlanan ve «... biri tethişçiliğin önlenmesine ve cezalandırılmasına, diğeri bu cürümleri icabında muhakeme etmek üzere Devletlerarası bir Ceza Divanı kurulmasına dair olan iki sözleşme 16 Kasım 1937 de Cenevrede imza edilmiştir³⁷».

Bu mukavelenamelerden birincisi, tethişçilik fiillerinin neden ibaret bulunduğunu tasrihten sonra, sözü geçen fiillerin, siyasi olup olmadıklarına veya siyasi sayılmayacaklarına temas etmeksizin, akid devletlerin dahili mevzuatı mâni olmadıkça, iadeye esas teşkil edeceğini beyan etmiştir³⁸.

Devletlerarası anlaşmalara mevzu ittihaz edilmiş olan tethişçilik fiillerini, siyasi suçların yayıldığı sahadan tamamen çıkarıp, birer âdi suç addetmek ve o suretle cezalandırmak mevzuunda doktrinde çok kuvvetli temayül ve cereyanların mevcudiyetine de işaret edelim.

C — Jenosid : Umumi olarak jenosid, milliyet, ırk, din, dil veya belli kanaatlere sahip olmak bakımından, muayyen gruplara mensup insanların, tamamen veya kısmen, veya böyle bir gruba mensubiyeti dolayısıyla, açık bir şekilde imha edilmesi fiil ve hareketleridir.

Jenosid, doktrinde, umumi hatları içinde, bedeni, biyolojik, kültürel olmak üzere üçe tefrik edilir : Bedeni jenosid, muayyen bir grupun yok edilmesini, biyolojik jenosid, mecburi kısırlaştırma yolile tekessürü önlemeği, aileleri parçalamayı, ve milli grup mensuplarının birbirleriyle evlenmelerine mâni olmağı, nihayet kültürel jenosidde, fikir adamlarını elimine etmek, mektepleri, kütüphane, müze, mabed vesair kültür müesseselerini yok etmek yolile, muayyen bir grupun kültürel hayatını kazımayı tazammun eder³⁹.

Ancak kaydedelim ki, Ceza Hukuku doktrininde, jenosid mevzuunda, kat'i mahiyet arzedeabilecek neticelere henüz ulaşılmış da değildir; bunun belli başlı sebeplerinden birisi, jenosid mefhumunun çok geniş ve bu itibarla vazih bir tarife ithalinin kolay olmamasıdır; ikinci sebep te, bu nevi cürümler üzerinde nazari çalışmalar yapan cezacıların, hukukî tahlillerde aynı muhakeme ve idrak kriterlerini esas alabilmelerinin güç olmasıdır.

37) T. Taner, s. g. e., sf. 125.

38) T. Taner, s. g. e., sf. 126 ve müt.

39) N. Sensoy, İnsanlık aleyhine işlenen cürümler, Yeniden Doğuş, Subat - Mart 1949, sf. 206 ve müt.

Buna mukabl, hemen daima siyasi bir gaye ve saik ile işlenen bu nevi fiillerin, cezalandırılması hususunda, cezacılar müttelik olduktan başka, 10.11.1947 de Brükselde toplanan Ceza Hukukunu Birleştirme Milletlerarası 8 inci konferansın ittifakla aldığı bir kararda, jenosidin, müşterek hukukun sui généris bir suçu haline ircaı, ve Milletlerarası Ceza Kanunu ile, bütün milli Ceza Kanunlarına, bu fiilleri derpiş eden hükümlerin konulması tavsiye edilmiştir⁴⁰.

Diğer taraftan, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Kurulunca, 9 Aralık 1948 de kabul edilen ve memleketimizce de 23.3.950 tarih ve 5630 sayılı kanunla iltihak olunan «jenosidin önlenmesi ve cezalandırılması hakkındaki sözleşme» de, suçu tariften ziyade⁴¹, tadadî bir sistem içinde kalmağı tercih ederek, bu nevi fiillerin nelerden ibaret olabileceğini tasrih eyledikten sonra, 7 nci maddesinde, jenosid ve bununla haiz alâka diğer fiillerin, suçluların iadesi bakımından siyasi sayılamıyacağını sarahaten tesbit etmiştir⁴².

Demek oluyor ki hemen daima siyasi saik ve gaye içinde ika edilen çeşitli jenosid fiilleri de, siyasi suçların yayıldığı saha dışında kalmış bulunmaktadır.

Âdi ve siyasi suç tefrikinin umumî faydaları :

12 — Âdi ve siyasi suçun tefrikinin umumî faydaları, Ceza Hukuku ve Ceza Usulü bakımından birkaç şekilde mütalâa olunabilir.

Ceza Usul Hukuku bakımından mevcut fayda, ifadesini, bazı memleketler mevzuatının siyasi suçların takip ve muhakemesi usulünde, bazı hususî ve istisnai hükümler sevkemiş olmalarında bulur⁴³. Mevzuatımızda ise, tefrikin usul hukuku bakımından arzettiği yegâne fayda, meşhud suçların takip ve muhakemesi hakkındaki 3005 sayılı kanun bakımındandır; bu kanunun üçüncü maddesine göre, siyasi suçlardan dolayı, istisnai usulü muhakemeye müteallik kanun hükümleri cereyan etmez.

40) N. Sensoy, «Génocide» e müteallik milletlerarası çalışmalar, Yeniden Doğuş, Nisan 1949, sf. 214 ve müt.

41) Her ne kadar Brüksel konferansı insanlık aleyhine işlenen cürümlerin bir tarifini de vermiş ise de, bu tarif, meselâ kültürel jenosidi ihtiva etmediği gibi, geniş olan mefhumu bütün unsurları bakımından kaplayabilmekten uzaktır; bu mevzuda yukarıda mezkûr makalelerimize bakınız.

42) Sözleşmenin metni için, 29 Mart 1950 tarih ve 7469 sayılı Resmî Gazete, sf. 18199.

43) Vidal et Magnol, s. g. e., sf. 116 ve müt.

Ceza hukuku bakımından mevcut faydalara gelince : Bunlar, suçluların iadesi, umumî af, tatbik edilecek cezaların nevi ve mahiyeti bakımından mevzuubahstir.

1 — Siyasî suçlulara tatbik edilecek cezaların nev'i ve mahiyeti bakımından mevcut fayda yine yabancı memleketler mevzuatına taallük eder; filhakika bazı memleketler, siyasî ve âdi suçlar hakkında ayrı ayrı cezalar kabul etmişlerdir. Liberal esasların tatbiki icabı olan bu sistem, siyasî suçlar hakkında daha hafif, âdi suçlar hakkında ise daha ağır cezaların uygulanmasını tazammun eder. Meselâ, Fransada, siyasî suçlardan dolayı ölüm cezasına hümedilmediği gibi, hürriyeti bağlayıcı cezaların tenfizinde de yumuşaklık mevcuttur⁴⁴.

Buna mukabil, kanunumuz, âdi ve siyasî suçlulara tatbik edilecek cezalar bakımından bir fark gözetmiş değildir.

2 — Âdi ve siyasî suç tefrikinin en mühim faydalarından biri umumî affa müteallik kanunların tatbiki bakımındandır.

Umumî af, hem âmme dâvasını, hem de cezayı düşüren kanunî sebeplerden biridir. Böyle bir kanun ilân edilir edilmez, şumulüne giren suçlar hakkında takibat yapılamıyacağı gibi, evvelce hükmolunan cezaların infazına da devam edilmez.

İşlenmiş olan öyle bazı filler vardır ki, aradan az veya çok bir zaman geçtikten sonra, içtimai fayda, bu neviden suçların cezalandırılmamasını istilzam edebilir. Bir inkilâp veya ihtilâli müteakip, normal iş veya istihsal hayatının, sükûn ve huzurun avdeti zarureti meydana çıkabilir; hattâ, eski rejim tarafından cezalandırılmış olan ihtilâl ve inkilâpçıların, muvaffakiyeti müteakip, durumlarının düzeltilmesi icap edebilir; bütün bu sebepler, bir memleketin umumî hayatını, çok yakından alâkadar eden hâdiseler olmak sıfatile, umumî bir affın ilânını iktiza ettirebilir.

Bu sebepler gözönünde bulundurulduğu takdirde, umumî affın mahiyeten ve ceza nazariyatı ile sosyal ihtiyaçlar bakımından, siyasî suçlar hakkında ilân edilmesi lâzım geldiği aşîkârdır; âdi suçlarda ise bu yola gitmek çok kere hatalıdır.

Kendilerinde ahlâkî redaet bulunan şahısların, âdi suçları hakkında umumî af ilân edilmesi, bu şahısların Ceza Kanununa ve ceza müeyyidesine karşı hürmet ve korku hissini ortadan kaldırır; diğer taraftan âdi suçlar hakkında umumî affın ilânı, namuslu vatandaşlarda, adliye mekanizmasına karşı hürmet noksanını ve itimadsızlığı mucip olur.

44) Donnedieu de Vabres, s. g. e., sf. 116 ve müt.

Uzun zamanlar, memleketimiz tatbikatında, gerek cülûsu hümayunlar, gerek padişah çocuklarının doğumu vesilesile sık sık ilân edilen umumî aflar, en ağır ve şiddetli suçların, çok fazla miktarda işlenmesini ve mükerrer suçlu adedinin yükselmesini mucip olmuştur⁴⁵.

Yine memleketimizde yakın bir zaman evvel, kabul edilip tatbik olunan, «bazı suç ve cezaların affi hakkında» ki 5677 sayılı kanunun da, memleketimiz suçluluğu mevzuunda, hayırlı neticeler tevlit etmemiş olduğu düşüncesindeyiz; bazı sebepler ve zaruretler dolayısıyla, sadece siyasî suç failleri bakımından tatbiki iktiza edeceğine işaret ettiğimiz umumî af kanunları muvacehesinde, bu kanun, pek çok âdi suç failleri hakkındaki cezaî takibatı düşürmüş, ve, korkunç bir rakkama balığ olduğu, ve, memleketin bir çok yerlerindeki cezaevlerinin, hemen kâmil tahliyesini intaç ettiği söylenen, âdi suç failleri hakkındaki cezaların infazına son vermiştir. Gariptir ki, aynı kanun, arzedeğediğimiz mülâhazalarla taban tabana zıd hükümler sevk etmek suretile, siyasî suçları, kanunun şümülü dışında bırakan, sarîh hükümler ihtiva etmekte bulunmuştur.

3 — Âdi ve siyasî suç tefrikinin dikkate şayan faydalarından biri de, suçluların iadesi bakımındandır.

Hemen bütün millî kanunlar gibi, mevcut devletlerarası muahedelerde, siyasî suçlardan dolayı iadenin cereyan etmiyeceğini tasrih etmişlerdir⁴⁶.

Eski devirler hilâfına, bu kaidenin kabulü, yabancı memleketlere iltica etmek hakkının ihlâl olunamaması keyfiyetinin, siyasî işlerde, mutlak bir prensip olarak vazedilmesinden ileri gelmektedir⁴⁷.

13 — Siyasî suçlardan dolayı iade cereyan etmezse de, bu nevi fiilleri işleyen kimseler hakkında toprağına iltica edilen Devlet tarafından cezaî takibat yapılabilir mi?

Bu mesele, memleketimiz tatbikatında, Bulgaristandaki rejim değişikliğini müteakip, bazı Bulgarların Türk topraklarına iltica eylemesi üzerine, dikkate şayan bir ehemmiyet almıştır.

Meselenin künhüne vâkıf olabilmek bakımından, hâdiseye kısaca temasta zaruret vardır :

45) S. Dönmezer, s. g. takrirler, sf. 132.

46) Türk Ceza Kanunu da 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasında «siyasî veya ona murtabî cürümlerden dolayı, bir ecnebinin ecnebi devletlere iadesi talebinin Devletçe kabul edilemeyeceğini tasrih etmiş bulunmaktadır.

47) S. Dönmezer, s. g. takrirler, sf. 132.

Komünist tazyik ve teröründen kurtulmak için Türkiyeye kaçmayı önceden kararlaştıran Bulgar teb'alı bazı kimseler, Burgaz - Filibe - Sofya seferini yapacak uçağa rakip olmuşlar, uçak havalandıktan on dakika sonra albay Mihalâkef ve avukat Grançarof mürettebatın bulunduğu odaya girdikten bir müddet sonra bazı silâh sesleri duyulmuş, albay uçağa İstanbul istikametini verdiği sırada, anlaşmaya dahil diğer bazı Bulgarlar da, müdahalede bulunmamaları ve mukavemet göstermemeleri için uçaktaki diğer yolcuları silâhla tehdit eylemişler, neticede, uçak aynı gün Yeşilköy hava alanına muvasalât etmiştir; hâdiseye vaziyet eden salâhiyetli Türk makamları, uçakta bir ölü ve iki yaralı bulmuşlardır; yaralılarından biri bir müddet sonra iyileşmiş ise de, diğeri kaldırıldığı hastahanedeki ölmüştür.

Hazırlık tahkikatını müteakip, Müddeiumumilikçe, vazifeli sorgu hâkimliğine verilen bir talepname ile, hukuku âmme dâvası ikame edilmiştir. Tahkikata devam olunduğu sırada da Bulgaristanın, mültecilerin, adam öldürme suçundan dolayı iadesi talebinde bulunması üzerine, keyfiyet, muhtelit sistemi kabul etmiş bulunan Türk Ceza Kanunu hükümleri gereğince, mahkemeye havale olunmuş, İstanbul Asliye İkinci Ceza Mahkemesi de, suçun siyasi olduğunu beyanla, talebin kabul edilemeyeceğine karar vermiştir.

Diğer taraftan, delilleri toplamak suretile tahkikatı ikmal eden vazifeli sorgu hâkimi, 14 Ağustos 1948 de son tahkikatın açılmasına karar vererek, işi İstanbul İkinci Ağır Ceza Mahkemesine intikal ettirmiştir.

Telsizci ile pilotu öldürmekten, bir diğeri şahsı öldürmeğe tam teşebbüsten, uçakta bulunanları silâhla tehdid etmekten, ve pasaportsuz olarak Türk sınırlarına girmekten muhakemeleri talep olunan maznunları muhakeme eden İkinci Ağır Ceza Mahkemesi, son tahkikatın açılması kararının ihtiva eylediği suçları çeşitli gruplara taksim ederek, maznunları, çeşitli mucip sebepler tahtında, beraet ettirmiştir⁴⁸. Mahkemenin verdiği kararda, hâdisemizle doğrudan doğruya alâkalı olan cihet, yabancı bir memlekette, yabancı bir devlet aleyhine işlenen nisbi siyasi suç failleri hakkında Türkiyede takibat yapılabilmesine cezai mevzuatımızın müsait olmadığı keyfiyetidir.

Hükmün temyiz edilmesi üzerine, Temyiz Birinci Ceza Dairesi, esas 1010, karar 687 sayılı ve 13.4.949 tarihli kararile, İstanbul Ağır Ceza

48) N. Kunter, De la loi pénale applicable aux délits, commis à l'étranger pour lesquels l'extradition n'est pas admise, Revue internationale de droit, 1950, No. 2, sf. 210 ve müt.

Mahkemesince verilmiş olan hükmü muhtelif bakımlardan nakzetmiştir; hâdisemizde taliki cihetile, nakz sebeplerinden biri de, yabancı bir memlekette, yabancı bir devlet aleyhine siyasi bir suç işleyen kimseler hakkında Türkiyede takibat ve duruşma yapılıp yapılmayacağına taallük eylemektedir.

Temyiz kararına göre, kanunumuzun 9 uncu maddesinde, gerek siyasi gerekse ona mürtabit suçlardan dolayı, bir yabancının iadesi talebinin kabul edilemeyeceği yazılı olmakla beraber, aynı kanunun 6 ncı maddesinde, bir yabancının, yabancı memlekette yabancı aleyhine işlediği suçtan dolayı takibat yapılabileceği de kabul edildiğinden, siyasi suçlular hakkında, Türkiye mahkemelerinin ceza tertip edebilecekleri neticesine varmak icap eder.

Çünkü, Temyizin noktainazarına göre, bir kere ilticaya geniş mâna vermemek lâzımdır. Cemiyetin hukuk, nizam ve kaidelerine göre, suikasdden ibaret olan hareketlerin himaye edilmemesi fikri, günümüz ceza hukukunda yer almıştır.

Saniyen, Ceza Kanunumuzun 6 ncı maddesinde yazılı fiil tâbirinde, siyasi olsun âdi olsun, bütün suçlar mündemiçtir. Mehzaz kanunun mukabil 6 ncı maddesindeki mutlakiyet, 7 ncı maddesindeki, yabancı bir memlekette, yabancı aleyhine suç işleyen yabancı siyasi suçlu hakkında takibat yapılamıyacağı hususundaki sarahat ile takyit olunmuştur. Türk vaznı ise, bu takyit edici hükmü almamak suretile, yabancı siyasi suçlular hakkında dahi, Türkiyede takibat yapılabileceğini kabul etmiş bulunmaktadır⁴⁹.

Temyizin bu telâkki tarzına iştirak edemediğimizi hemen beyan edelim. Zira, böyle hallerde, iade cihetine gitmeyen devletin, suçtan dolayı cezai takibata girişmesi, hem umumî prensiplere, hem de siyasi suçlardan dolayı iadenin cereyan etmemesi hakkındaki mucip sebeplere, aynı zamanda iltica hakkına aykırı bulunmaktadır⁵⁰.

Önce şu noktaya işaret edelim ki, mehaz kanunun 7 ncı maddesinde, siyasi olduğundan dolayı hakkında iade cereyan etmiyecek olan bir suçun, ülkede takibata mevzu teşkil edemeyeceği hususundaki sarahatin, kanun vazımızca neden alınmamış olduğunu — kanunumuzun maddelerine müteallik esbabı mucibe lâyihası mevcut bulunmadığından — kat'î olarak söyleyebilmeğe imkân yoksa da, denebilir ki, siyasi suçların

49) Temyiz ilâminin metni ve bu ilâmı tahlil eden S. Dönmezer'in, yabancı memleketlerde işlenen suçlar, siyasi suçlar ve nisbi siyasi suçlar, İstanbul, 1949, sf. 7 ve müt.

50) S. Dönmezer, s. g. risale, sf. 9.

mahiyetini, bunları âdi suçlardan tefrikteki faydaları ve iltica hakkı prensipini nazara alan kanun vazımız, mezkûr hükmü, bir haşiv telâkki eylediği için, kanun metnine ithale lüzum görmemiştir.

Diğer taraftan, mehaz kanununun 7 nci maddesindeki sarahatle, yeni bir hüküm ihdas edilmemiş, belki, esasen mevcut ve hemen bütün devletlerce kabul edilmiş olan iltica hakkı prensibi, teyit edilmek istenmiştir denebilir⁵¹.

Değerli Prof. S. Dönmezer'in de çok yerinde olarak belirttiği gibi siyasi suçtan dolayı iadenin cereyan etmemesi, otomatik surette ülkede takibat yapmamayı da istilzam eder; takibat yapılacaksa, iade etmemenin mânası kalmıyacağı gibi, keyfiyet, siyasi suç failini bir imtiyazdan faydalandırmak şöyle dursun, bilâkis, daha ağır bir muamele tarzına tâbi tutmak olur. Bunun gibi, siyasi suçtan dolayı takibat yapmak, bu nevi fiillerde, iadenin cereyan etmemesi mevzuundaki, mucip sebebe de aykırıdır; bilindiği gibi, bu mucip sebep, devletlerin, birbirlerinin dahili işlerine müdahale etmemeleri prensibine müstenittir. İmdi, siyasi suçtan dolayı ülkede takibat yapılacak olursa, müdahale keyfiyeti çok daha ağır surette vukua gelebilir; ve meselâ, takdiri hafifletici sebeplerin vücudunu tesbit mevzuunda, mahkeme, o memleketin dahili rejimi hakkında hüküm vermek mecburiyetinde kalabilir ki, keyfiyet, belki de Devletler Hukuku prensiplerine aykırı olur⁵².

Öyle zannediyoruz ki, arzedegeldiğimiz sebepler, siyasi suçlular hakkında ülkesine iltica olunan devlet mahkemelerince cezai takibat yapılmaması zaruretinin vazih bir şekilde göstermiş bulunmaktadır⁵³.

Netice :

iSiyasi suçlar mevzuundaki tetkiklerimizden bir netice çıkarmak lâzım gelirse, denebilirki, tarihte, suçları âdi ve siyasi olarak ikiye

51) S. Dönmezer, s.g. risale, sf. 9.

52) S. Dönmezer, s.g. risale, sf. 10.

53) Şu noktaya da işaret edelim ki, İstanbul İkinci Ağır Ceza Mahkemesinin, Temyiz Mahkememiz Birinci Ceza Dairesince vaki bozma kararına uymayıp, ısrar eylemesi üzerine Bulgar mültecilerine ait dâvanın temyizden tetkiki, Temyiz Ceza Umumi Heyetine intikal etmiş, sözü geçen Umumi Heyet, 31.10.949 tarih ve esas 1/108 ve karar 93 sayılı ilâmile, daire kararile mucip sebeplerini varit görmeyerek, esas mahkemesince verilen ısrar hükmünü ekseriyetle tefviz etmiştir.

Kararın metni için : Sadık Perincek - Cahit Özden, Türk Ceza Kanunu ve buna ait seçilmiş Yargıtay kararları, İstanbul 1950, sf. 23 ve müt.

ayırma, kuvvetini, siyasi olan fiilleri, âdilere nisbetle çok daha şiddetli cezalarla tecziye etmek düşüncesinden almış, kralî müesseselere, uzaktan yakından tecavüzü ifade eden fillerin yayıldığı sahayı, mümkün mertebe geniş tutmak, gaye ittihaz edilmiştir.

Sonraları, fikirlerde husule gelen tahavvüller ve liberal düşüncelerin revaçta bulunması neticesi, — bazı otoriter devletlerde muhalif istikametteki durum dışında — bir taraftan, siyasi suçlulara tatbik edilecek cezalar rejiminde yumuşaklık, diğer taraftan, iadeye cevaz vermemek gibi eski telâkkilere aksülâmel sayılabilecek, bir durum husule gelmiştir.

Günümüzde ise, siyasi suç mevzuundaki telâkki ve cereyanlar, ve fiili vaziyet, çok yakın bir mazinin liberal alâmetlerini, kökünden siler gibi görünmektedir. Filhakika, zaman içinde, mütemadi bir surette, milli kanunlar ve milletlerarası anlaşmalara zemin teşkil eden metinlerle, pek çok adeddeki fiillere siyasi vasıf tanımamakta, şu suretle siyasi suçların sahası çok daraltılarak, âdeta, âdi - siyasi suç tefriki ortadan kalkmağa doğru gitmektedir.

Naci Şensoy